אבא שאול אומר א) ערבי שתים אחת ללולב ואחת למקדש ורבנן למקדש מנא להו הלכתא גמירי להו דא"ר אסי א"ר יוחנן ב) אעשר נטיעות בערבה גוניסוך המים הלכה למשה מסיני ת"ר ערבי נחל הגדילות על הנחל פרט לצפצפה הגדילה בין ההרים א"ר זירא מאי קראה 1קח על מים רבים צפצפה שמו א"ל אביי ודילמא פרושי קא מפרש קח על מים רבים ומאי ניהו צפצפה א"כ מאי שמו א"ר אבהו אמר הקב"ה אני אמרתי שיהו ישראל לפני כקח על מים רבים ומאי ניהו ערבה והן שמו עצמן כצפצפה שבהרים איכא דמתני לה להאי קרא אמתניתא קח על מים רבים צפצפה שמו מתקיף לה ר' זירא ודילמא פרושי קא מפרש קח על מים רבים מאי ניהו צפצפה אם כן מאי שמו א"ר אבהו אמר הקב"ה אני אמרתי שיהו ישראל לפני כקח על מים רבים ומאי ניהו ערבה והן שמו עצמן כצפצפה שבהרים ת"ר ג) דאי זהו ערבה ואיזהו צפצפה ערבה קנה שלה אדום ועלה שלה משוך ופיה חלק צפצפה קנה שלה לבן ועלה שלה עגול ופיה דומה למגל והא תניא דומה למגל כשר דומה למסר פסול אמר אביי כי תניא ההיא הבחילפא גילא אמר אביי שמע מינה האי חילפא גילא כשר להושענא פשיטא מהו דתימא ד) והואיל ואית ליה שם לווי לא נתכשר קמ"ל ואימא הכי נמי ערבי נחל אמר רחמנא מכל מקום אמר רב חסדא ה) הני תלת מילי אשתני שמייהו מכי חרב בית המקדש חלפת' ערבתא ערבתא חלפתא מאי נ"מ ללולב שיפורא חצוצרתא חצוצרתא שיפורא מאי נפקא מינה לשופר של ראש השנה פתורתא פתורא פתורא פתורתא למאי נפקא מינה למקח וממכר אמר אביי אף אני אומר בי כסי הובלילא הובלילא בי כסי למאי נפקא מינה ו) ילמחט הנמצא בעובי בית הכוסות אמר רבא בר יוסף ז) אף אני אומר בבל בורסיף בורסיף בבל למאי נפקא

רש"י

אבא שאול אומר. ערבי דאמר קרא לא להכשיר של בעל בא אלא ללמדך שצריך שתי מצות של ערבה אחת לאגדה בלולב ואחת למקדש להקיף את המזבח כדאמרינן לקמן בפרק לולב וערבה (דף מה.): **ורבנן.** דדרשי ערבי להכשיר של בעל ושל הרים למקדש מנא להו: **עשר נטיעות ערבה ונסוך המים הלכה למשה מסיני.** אלו שלשה נשאלו בבית המדרש מנין להם מן התורה והשיבו שהלכה למשה מסיני הם ושמע השומע וגרסם כסדר ששמעם וכן שיעורים וחציצין ומחיצין (לעיל דף ה:) שמען השומע וסדרן כסדר ששמען וכן בכל מקום: **עשר נטיעות.** משנה היא בסדר זרעים (שביעית פ"א מ"ו) עשר נטיעות המפוזרות בתוך בית סאה שאין בין זו לזו אלא כמה שיש בין זו לחברתה ותפסו בית סאה שהוא נ' אמה על נ' אמה מפוזרות לאורך ורוחב בשוה חורשין כל בית סאה בשבילן ערב שביעית עד ר"ה אע"פ שמצוה מן התורה להוסיף מחול על הקדש כדנפקא לן מבחריש ובקציר תשבות חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית ואסור לחרוש שלשים יום לפני ר"ה כדאמרי' בשמעתא קמייתא דמועד קטן (דף ג.) מקראי בנטיעות נאמר למשה מסיני שמותר לחרוש תחתיהם עד ר"ה כדי שלא יבשו ואם עשר הן ומפוזרות כהלכתן בתוך בית סאה נאמר למשה שיונקות בבית סאה כולה ומותר לחרוש את כולן בשבילן אבל אם אינם עשר או שאינן מפוזרות כהלכתן חורש תחת כל אחת ואחת כשיעור יניקתה לפי חשבון עשר לבית סאה. ובאילנות זקנים נאסר ל' יום לפני ר"ה כדאמרינן במועד קטן (שם) לר' ישמעאל מהלכתא ולר"ע מקראי וחכמים עשו סייג לתורה ואסרו בשדה הלבן מפסח ואילך ובשדה האילן בזקנים מעצרת ואילך ואמרו בזקנים מפני שיונקים הרבה שלש אילנות ח) (ממטע עשרה) לבית סאה הרי אלו מצטרפים וחורשים כל בית סאה בשבילן עד עצרת לפי שכולו צריך להן ויצתה מתורת שדה לבן ונעשית שדה אילן ואם אינם שלש חורש לכל אחד תחתיו לפי חשבון עד עצרת והשאר אסור מפסח ואילך: **ערבה.** למקדש דאילו ערבה ללולב מקרא נפקא: **וניסוך המים.** לתמידין של שחר שבעת ימי החג כדאמרינן לקמן בפרק לולב וערבה (דף מח.) והתם מפרש כיצד מנסכין בין מים בין יין וכל קרבנות כל ימות השנה אין נסכיהם אלא יין חוץ מן החג בתמיד של שחר שצריך שני ניסוכין: **מאי קראה.** דצפצפה לגריעותא ולא מינא דערבה היא דנרבייה מערבי מכל מקום: **קח על מים רבים צפצפה שמו.** כדמפרש ליה ר' אבהו אותו שנשרש ואחוז על מים רבים נעשה צפצפה אלמא גריעותא היא דבתוכחה נאמר ביחזקאל: **א"ר אבהו** גרסינן. ולא גרסינן אלא ולאו לפרושי טעמא דמתני' אלא מלתא באפי נפשה היא הואיל ואיירי בקרא פרשיה: **ואיכא דמתני להאי קרא אמתני'.** דתנא דמתני' גופיה אייתיה במתני' ולאו ר' זירא והך אתקפתא דאביי מתני לה בר' זירא ותירוצא דא"כ מאי שמו מתנו לה בלא גברא: **קנה שלה.** עץ שלה: **ופיה חלק.** חודן של עלין חלק ואינו עשוי פגימות פגימות: **והתניא דומה למגל כשר.** מגל קציר פגימותיה כולן נוטות לצד אחד עקומות כלפי בית יד שלה. מסר היא מגירה שקורין שיג"ה ופגימותיה הולכות לכאן ולכאן ולהם שני עוקצין אחד מכאן ואחד מכאן כפגימות סכין: ה"ג **משכחת לה בחילפא גילא.** ולא גרס ומשכחת לה. חילפא גילא מין ערבה כשרה היא ופיה דומה למגל אבל שאר ערבה פיה חלק: **חילפא ערבתא.** לאו היינו חילפא גילא אלא לצפצפה ועכשיו נשתנית משמה וקורין לה ערבה: **שיפורא.** כפוף: **חצוצרתא.** פשוטה ואינה של איל: **פתורתא פתורא.** האחת גדולה והאחת קטנה ושם היו רגילין לקרות לגדולה חלף קטנה ושל קטנה לגדולה: **אף אני אומר.** אף אני יש בידי עוד אחד שנתחלף שמה: **הובלילא.** לנפוי"ל: **בית הכוסות.** סוף הכרס שקורין פנצ"א והוא עשוי כבובע וככוס ודופנו סביב (שפה) לו עבה כשתי דפנות ותניא (חולין דף נ:) מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד מתוכה כשרה בעוביו ולא ניקב נקב מפולש כשר שהעובי סותמו ומגין משני צדדין שהנקב מפולש טריפה ובאותו שקורין עכשיו בית הכוסות אין חילוק להכשיר מפני שדופנו דק והוא היה רגיל לקרות הובלילא:

לגיטי

תוספות

ואחת למקדש. תימה דכיון דלית ליה הלכתא אימא אף בגבולין דמידי מקדש כתיב בקרא:

ורבנן למקדש מנא להו. הכי נמי הוי מצי למיבעי לאבא שאול של בעל ושל הרים מנא ליה ושמא לית ליה ולית ליה נמי הא דדרשי רבנן לקמן ערבי נחל שתים אלא סבר ליה כרבי עקיבא דאמר הדס אחד וערבה אחת ואין הלכה כר"ע כדמוכח לקמן ולפי זה צריך ליזהר שלא ליטול ערבה ללולב אא"כ גדילה על הנחל דשתי דרשות לא דרשינן מערבי כדדרשינן לקמן וכדדרשינן הכא וכל הני תנאי דהכא ולקמן מתניא גבי הדדי בתורת כהנים משמע דמר דריש ליה הכי ומר דריש ליה הכי:

קנה שלה כו'. כיון דפירש סימני ערבה הוי סגי אלא להכשיר אף שאין בו ג' סימנים אלו כגון חילפא גילא לפיכך קתני סימני צפצפה למימר דוקא הני:

בית הכוסות. סוף הכרס שקורין פנלא והוא עשוי כבובע וככוס ותניא מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד ט) ולא ניקב נקב מפולש כשרה שהעור סותמו ומגין משני צדדין שהנקב מפולש טרפה ובאותו שקורין עכשיו בית הכוסות אין חילוק להכשיר מפני שדופנו דק והוא היה רגיל לקרות הובלילא כך פי' בקונט' ואם תמצא לומר דאין סברא שיהא טרפה הואיל ולא ניקב אלא חצי העור מצינן למימר דכולו ניקב וחיישינן שמא הבריא כי היכי דחיישי בריש אלו טרפות (חולין דף מג:) גבי ישב לו קוץ בושט למאן דחייש לספק דרוסה והא דתנא התם המסס ובית הכוסות שניקבו לחוץ דמשמע דבעינן נקב מפולש לאו דוקא לחוץ מפולש אלא כלומר כלפי חוץ לאפוקי נקבו זה לתוך זה והא דקא אמרי' בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה צריך לפרש אותו צד מבפנים כלפי הרעי דאי צד חיצון שכלפי חלל הגוף אפי' לא ניקב כלל אלא שנמצאת מחט בחלל הגוף טרפה דאמרינן נקובי נקב ואתאי ואין נראה לר"ת לומר שתהא טרפה בלא נקב אלא חצי העובי של המסס נמי מצד אחד כשרה והא דנקט עובי בית הכוסות רבותא קמ"ל אע"פ שניקב עור אחד שלם אפ"ה כשרה עד שינקבו שניהם ואיידי דנקט מצד אחד כשרה נקט נמי משני צדדין טריפה אף על פי דמילתא דפשיטא היא אי נמי ס"ד משני צדדין דניקבו שתי העורות כשרה לפי שסוכב ע"ג המסס ומדובק שם בשומן ומגין שלא יצא הרעי מידי דהוה אחלחולת שניקבה וירכים מעמידות אותה והא דנפקא מינה הכא במאי דאישתני שמייהו היינו נפקותא דלא תטעה מה שאמר מצד אחד כשרה היינו בהובלילא דהיינו המסס שקורין עכשיו בית הכוסות אבל מה שקורין הובלילא דהיינו מה שהיו רגילין לקרות בית הכוסות אפי' מצד אחד טרפה הואיל וניקב עור שלם וכן שלא נטעה נמי במשני צדדין טרפה דהוי במה שקורין עכשיו בית הכוסות דהוא המסס אבל מה שקורין עכשיו הובלילא דהוא מה שהיו קורין תחלה בית הכוסות אפי' משני צדדין כשרה כחלחולת שניקבה וירכים מעמידות אותה:

מסורת הש"ס

א) [לקמן מד. תוספתא פ"ג ה"ג], ב) לקמן מד. תענית ג. מו"ק ג: ע"ש זבחים קי:, ג) [תוספתא פ"ב ה"ט], ד) [לעיל לג.], ה) שבת לו. ע"ש, ו) כתובות עו: חולין מח: נ:, ז) [שם ע"ש], ח) ר"מ מ"ו, ט) בס"י תמוה בעוביו ולא כו',

תורה אור השלם

1. וַיִּקַּח מִזֶּרַע הָאָרֶץ וַיִּתְּנֵהוּ בִּשְׂדֵה זָרַע קָח עַל מַיִם רַבִּים צַפְצָפָה שָׂמוֹ: יחזקאל יז ה

גליון הש"ס

גמרא ערבי שתים אחת ללולב. עי' לקמן דף מג ע"ב תוס' ד"ה והביאו ודף מה ע"ב תוס' ד"ה א' ללולב:

מוסף רש"י

לשופר של ראש השנה. אין תוקעין אלא בשופר שעם הארץ קורין אותו שופר, או אם בא עם הארץ לשאול במה יתקע, אומרים לו בחצוצרות (שבת לו.). פתורא. מתחילה היו קורין לגדול פתורתא ולקטנה פתורא, ועכשיו נשתנו (שם). אף אני אומר. להוסיף אדרב חסדא לומר שגם זה נשתנה. בי כסי הובלילא. מתחילה היו קורין להמסס הובלילא ולבית הכוסות בי כסי, ועכשיו נשתנו. המסס הוא הסמוך לבית הכוסות עשוי מגלגל כמין כדור ובתוכו קליפות קליפות הרבה כגלגל של ריחים וקורין לינפי"ל ודופנו דק מאד, בית הכוסות, סוף הכרס שקורין פלג"א ויש בו עובי שקורין דובלון ותוכו עשוי כמין כוס. עובי בית הכוסות, דופן כפולה ודבוקין הכפלים זה בזה בשומן (שם). למחט הנמצא בעובי בית הכוסות. מקום יש ברתם הכרס סמוך להמסס קרוי בית הכוסות, שהוא כעין כוס ויש בו סביב שפתו שני עורין כפולים כפולים ודבוקים ובלעז"ו רודובלי"ן, ונמצא מחט תחובה באותו עובי ומתוך עוביו אפשר לה שלא נקבתה כולה (כתובות עו: ועי"ז חולין מט.).

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פ"ג מהלכות שמיטה ויובל הלכה ה סמג לאוין רסו:

מא ב מיי' פ"ז מהלכות לולב הלכה ב סמג שם וב"י טור או"ח סימן תרמז:

מב ג מיי' פ"ז מהל' תמידין ומוספין הל' ו סמג עשין רס:

מג ד ה מיי' פ"ז מהל' לולב הל' ג ד סמג עשין מד טוש"ע או"ח סי' תרמז סעיף א:

ו [מיי' פ"י מהל' שחיטה הל' יב ופ"ב מהל' מכירה הל' טו טוש"ע יו"ד סי' מח סעי' ח טוש"ע ח"מ סי' רכד סעי' ב]:

לעזי רש"י

שיג"א (שיר"א). משור. צינפיי"ל. הקיבה השלישית של מעלי הגירה. פנצ"א. בטן (כאן בהוראה מיוחדת של הקיבה הראשונה של מעלי הגירה).

רבינו חננאל

אבא שאול אומר ערבי שתים, אחת ללולב ואחת למקדש. ולרבנן הלכתא גמירי לה, עשר נטיעות ערבה וניסוך המים, הלכה למשה מסיני. תניא אידך ערבי [נחל], פרט לצפצפה שגדילה בין ההרים. ת"ר איזו היא ערבה, קנה שלה אדום ועלה שלה משוך ופיה חלק, זו היא ערבה. איזו היא צפצפה, קנה שלה לבן ועלה שלה עגול ופיה דומה למגל זו היא צפצפה. ואם היא מין ערבה שקוראין אותה חילפא גילה, דומה למגל כשר, דומה למסר פסול. ואסיקנא חילפא [גילא] היא ערבה, שהיתן מין ערבות הן. מיהו חילפא היא הדס רע, כדגרסינן בנגמר הדין אסא קאי בחילפא, אסא שמיה ואסא קרו לה, מכלל שהחילפא הדס רע הוא. ל) וכן שופר [הוא] חצוצרות ופתורא היא פתורתא. אמר אביי אף אני אומר, בי הובלילא היא בי כסי ובי כסי היא בי הובלילא, למאי נפקא מינה, למחט שנמצאת בעובי בית הכוסות. בין אם יאמר לך בי הובלילא נמצא, בין אם בבי כסי, בעובי בית הכוסות הוא. וכן שטר שכתוב בו בורסיף, היא בבל.

ל) נראה דחסר בדברי רבינו וצ"ל א"ר חסדא הני תלת מילי אשתנו שמייהו חלפתא היא ערבתא וכן שופר חצוצרות וכו'.

נפקא מינה לגיטי נשים: **מתני'** א"ר ישמעאל אומר שלשה הדסים ושתי ערבות לולב אחד ואתרוג אחד אפילו שנים קטומים ואחד אינו קטום ר' טרפון אומר אפי' שלשתן קטומים ר"ע אומר כשם שלולב אחד ואתרוג אחד כך הדס אחד וערבה אחת: **גמ'** תניא רבי ישמעאל אומר [1]פרי עץ הדר אחד כפת תמרים אחד ענף עץ עבות שלשה ערבי נחל שתים ואפילו שנים קטומים ואחד שאינו קטום ר' טרפון אומר שלשה ואפי' שלשתן קטומים ר"ע אומר כשם שלולב אחד ואתרוג אחד כך הדס אחד וערבה אחת אמר לו ר' אליעזר יכול יהא אתרוג עמהן באגודה אחת אמרת וכי נאמר פרי עץ הדר וכפת תמרים והלא לא נאמר אלא כפת ומנין שמעכבין זה את זה ת"ל ולקחתם שתהא לקיחה תמה ורבי ישמעאל מה נפשך אי שלימין בעי ליבעי נמי כולהו אי לא בעי שלימין אפי' חד נמי לא אמר ביראה א"ר אמי חזר בו רבי ישמעאל אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי טרפון ואזדא שמואל לטעמיה דאמר להו שמואל להנהו דמזבני אסא אשוו וזבינו ואי לא דרישנא לכו כרבי טרפון מ"ט אילימא משום דמיקל ולידרוש להו כרבי עקיבא דמיקל טפי תלתא קטומי שכיחי חד ולא קטום לא שכיח: **מתני'** אתרוג הגזול והיבש פסול של אשרה ושל עיר הנדחת פסול של ערלה פסול של תרומה טמאה פסול של תרומה טהורה לא יטול ואם נטל כשר של דמאי ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין של מעשר שני בירושלים לא יטול ואם נטל כשר עלתה חזזית על רובו נטלה פטמתו נקלף נסדק ניקב וחסר כל שהוא פסול עלתה חזזית על מיעוטו נטל עוקצו ניקב ולא חסר כל שהוא כשר אתרוג הכושי פסול והירוק ככרתי ר' מאיר מכשיר ור' יהודה פוסל שיעור אתרוג הקטן ר"מ אומר כאגוז רבי יהודה אומר כביצה ובגדול כדי שיאחז שנים בידו דברי ר' יהודה ורבי יוסי אומר אפי' אחד בשתי ידיו:

גמ'

רש"י

לגיטי נשים. דקיימא לן (גיטין דף ב.) המביא גט ממדינת הים לארץ צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אי משום דאין מצויין לקיימו ואי משום דאין בקיאין לשמה והמביא מארץ ישראל אינו צריך לפי שבקיאין לשמה ועולי רגלים מצויין להכיר חתימת עדים לקיימו. ואמרי' התם (דף ו.) בבל כארץ ישראל לגיטין לפי שהן בני תורה ובקיאין לשמה ובני ישיבה מצויין לילך וללמוד משם תורה מכל מקומות. וכורסיף סמוך לבבל ואין בני תורה כדאמרינן (סנהדרין דף קט.) מאי בורסיף בור שאפו את מימיו ולא נשתייר בו כלום והמביא משם צריך שיאמר אבל עכשיו נתחלף שמם הלכך המביא מבבל צריך שיאמר ומבורסיף אין צריך: **מתני' שלשה הדסים.** בגמרא יליף לה: **ואפילו שנים קטומין.** אהדסים קאי. ובגמרא פריך מה נפשך אי קטום פסול והוא צריך שלשה ליבעי כולהו שלימים ואי קטום כשר לכשיר שלשתן קטומים ומשני חזר בו ר' ישמעאל מתחלת דבריו שהיה מצריך שלשה ואמר אפי' שנים קטומין והוא הדין אי לא מייתי להו לגמרי דהא קטומים כמאן דליתנהו דמי: **ר' טרפון אומר אפי' שלשתן קטומים.** דלא בעי הדר בהדס: **גמ' כפת תמרים אחד.** משמע דכפת כתיב: **ענף.** חד עץ חד עבות חד: **ואפילו שנים קטומים.** אהדס קאי: **יכול יאגדם כולן.** ואף האתרוג עמהם אמרת וכי נאמר וכפת תמרים דניהוי משמע וי"ו מוסיף על ענין ראשון לצרפו עם פרי עץ הדר והלא לא נאמר אלא כפת משמע בפני עצמן הן ולא עם האתרוג. וענף עץ מוסיף עליהם וערבי נחל מוסיף עליהם שנאמר בהן וי"ו לפיכך נאגדין עם הלולב: **שמעכבין זה את זה.** אם חסר אחת מארבעתן אין השלשה מצוה: **תמה.** שלמה דדריש ולקחת תם: **ור' ישמעאל.** דמכשיר שנים קטומים וחד מצריך שלם היכן חלקן הכתוב אי בעי הדר ניבעי בכולהו ואי לא בעי הדר אפילו בחד לא נצריך: **אמר ביראה.** שם חכם: **חזר בו ר' ישמעאל.** מתחלת דבריו ומכשר בחד ומיהו הדר בעי: **הלכה כר' טרפון.** להקל דקטום כשר: **אשוו וזבינו.** מכרו בשוה ואל תעלו על דמיהם מפני שמבקשים מכם שלשה הדסין ושלימים: **ואי לא.** משויתו: **דרשינא כר' טרפון.** דמכשר בקטומין: **כר"ע.** דלא בעי אלא חד: **מתני' של ערלה ושל תרומה טמאה פסול.** בגמרא [לה:] מפרש טעמא: **לא יטול.** בגמרא [שם] מפרש טעמא: **בירושלים.** שהיא כשרה לאכילת מעשר שני: **לא יטול.** כדמפרש בגמרא [שם]: **ואם נטל כשר.** שהרי יש בה היתר אכילה אבל חוץ לירושלים לא דלכם כתיב' הראוי לכם: **חזזית.** כמין אבעבועות דקות: **נטלה פטמתו.** ראש אתרוג מפי רבי' יעקב ודוגמתו הפטמ' של רמון (עוקצין פ"ב מ"ג): הכי גרסי' **נקלף נסדק ניקב וחסר כל שהוא פסול.** ניקב וחסר כל שהוא חדא מילתא דאילו ניקב ולא חסר שתחב בו מחט והוציאה כשר כדקתני סיפא: **ניטל עוקצו.** זנבו כמו בעוקצי תאנים (סנהדרין דף מ.): **הכושי.** שבא מארץ כוש ושחור הוא: **כרתי.** כרישים פור"י: **ובגדול.** שלא יהא גדול יותר מדאי:

תוספות

נפקא מינה לגיטי נשים. כדפירש בקונט' דקיימא לן בפ"ק דגיטין (דף ו.) דבבל כארץ ישראל לגיטין דאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם דשכיחי מתיבתא ובקיאין לשמה וגם עדים מצויין לקיימו והיינו מה שקורין בורסיף דמשתני שמה ובסוף במה מדליקין (שבת דף לו: ושם) פי' עוד לשון אחר (א) ונפקא מינה לענין שמו ושמה ושם עירו ושם עירה ולא יתכן דבבל הוא שם המדינה כדאמר (קדושין דף עא.) א"י עיסה לבבל ואמרי' פרק עשרה יוחסין (שם) עד היכן הוא בבל ואין כותבין שם המדינה בגט אלא שם העיר:

ענף עץ עבות שלשה. פי' בקונט' ענף חד עץ חד עבות חד ותימה דלעיל (דף לב:) אוקימנא ענף עץ שענפיו חופין את עציו ודרשינן נמי עץ עבות קלוע כמין קליעה וא"ת וניתא פרי עץ הדר שלשה וי"ל דמדרשא דעץ דרשינן שטעם עצו ופריו שוים:

ערבי נחל שתים. אפילו נותן כמה הדסים וכמה ערבות בלולב אין זה בל תוסיף אפילו למ"ד צריך אגד אא"כ מוסיף מין אחר כדפרישית בסוף ראוהו בית דין (ר"ה דף כח: ד"ה ומנא):

שתהא לקיחה תמה. מהאי טעמא נמי פסלינן אתרוג חסר משום דאין זה לקיחה תמה וביום שני לא חיישינן אף על גב דקפדינן אארבעה מינין וטעמא פירשתי בריש פירקין (דף כט: ושם בד"ה בעינן) ובהקומץ רבה (מנחות דף כז.) מסיק דהא דמעכבי אהדדי לא שנו אלא שאין לו אבל יש לו אין מעכבין ופירש בהלכות גדולות אין מעכבין דלא תימא עד דמגבה להו בהדי הדדי אלא אי מגבה כל חד וחד לחודיה שפיר דמי דקיימא לן לולב אין צריך אגד ודבר תימה הוא לומר כן דכיון דכולו מצוה אחת היאך יועילו בזה אחר זה ור"ת הגיה בספרו לא שנו דמעכבין משום תמה אלא שאין לו אבל יש לו תמה הוא אע"פ שלא חברו באגדו כדאמרי' (לעיל דף לג.) דלא דרשי רבנן לקיחה לקיחה ולר' יהודה דדריש לקיחה משמע ליה דלא הוי תמה אא"כ אגדו:

ולדרוש להו כר"ע דמיקל טפי. תימה הא לא סבירא ליה כר"ע אלא כרבי טרפון וי"ל דכל זה מן הדיוק שבא להוכיח דשמואל לטעמי' דכרבי טרפון סבירא ליה דאי מפחיד להו במידי דלא סבר כדי שימכרו בזול היה לו להפחידם מר"ע דמיקל טפי ודחי אדרב' מפחדי טפי מרבי טרפון דתלתא קטומין שכיחי מחד דלא קטים ומעולם לא תשמע דסבר כרבי טרפון ומיהו קשה מפרק כל שעה (פסחים דף ל.) מקדירות בפסח דאמר שמואל משהי להו עד אחר הפסח ועביד בהו בין במינו בין שלא במינו ואמרינן ואזדא שמואל לטעמיה דאמר להו שמואל להנהו דמזבנו כנדי אשוו זבינייכו ואי לא דרישנא לכו כרבי שמעון כלומר דשרי חמץ לאחר הפסח כי ליתיה בעיניה ומשמע בהדיא דלא מפחד במידי דלא סבר ליה וי"ל דהתם למה לו להפחידם במידי דלא סבר ליה דבשלמא הכא מצי למימר דהיה מפחידם כדי שימכרו בזול ותהא המצוה מצויה ולא ימנעו בשביל יוקר וא"ת ואי סבר לה כר' טרפון לידרוש להו כוותיה דכי האי גוונא פריך בפרק כל שעה (שם) ומשני אתרי' דרב הוה וי"ל דהכא הניח משום הידור מצוה ובריש בבא בתרא (דף ה. ושם) גבי רוניא דאקפיה רבינא מארבע רוחותיו ואתא לקמיה דרבא ואמר זיל פייסיה במאי דאיפייס ואי לא דיינא לך כרב הונא אליבא דרבי יוסי דאמר הכל לפי מה שגדר מה שלא דן לו לפי שנתפייס רבינא ומחל לו בפחות:

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"ז מהלכות לולב הלכה ז סמג עשין מד טוש"ע או"ח סי' תרנא סעיף א:
מה ב מיי' פ"ח שם הל' ה סמג שם טוש"ע או"ח סי' תרמו סעי' א וסעיף י וסי' תרמז סעיף ב:
מו ג מיי' פ"ז שם הל' ה סמג שם טוש"ע או"ח סי' תרנא סעי' יב:
מז ד מיי' פ"ח מהלכות לולב הלכה א סמג עשין מד טוש"ע או"ח סי' תרמט סעיף א:
מח ה מיי' וסמג שם טוש"ע או"ח סי' תרמח סעיף א:
מט ו מיי' וסמג שם טוש"ע או"ח סי' תרמט סעיף ג:
נ ז מיי' שם הלכה ב:
נא ח (מיי' שם) וסמג שם טוש"ע או"ח סי' תרמח סעיף ה:
נב ט מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעי' ב:
נג י מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעי' כא:
נד כ ל מיי' פ"ז שם הל"ח טור שו"ע שם סעיף כב:

רבינו חננאל

מתני' ערבה כמושה ו[ש]נשרו מקצת עליה ושל בעל כשרה [וכו']. חלוקת ר' ישמעאל ור' טרפון במשנתנו, ר' ישמעאל אומר ג' ההדסין ואפי' ב' קטומין ואחד שאינו קטום, ר' טרפון אומר אפי' שלשתן קטומין. אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' טרפון. ואזדא שמואל לטעמיה, דאמר להנהו דמזבני אסא, אשוו זבינייכו, כלומר החישו ומכרו בזול, לא תדקדקו על הקונים הרבה, דאי לא דרישנא לכו הלכה כר' טרפון דקיימא לן כוותיה, אלא משום מצוה בעינא שלימין. ארבעה מינים שבלולב מעכבין זה את זה, שנא' ולקחתם לכם, שתהא לקיחה תמה. א) ירושלמי [חייא בריה דרב מברך על כל פעם ופעם. רב הונא לא מברך אלא פעם אחת]. רב הונא בשם ר' יוסף טעמא דר' הונא, דמאי מדבריהם ושאר הימים מדבריהם, מה דמאי אין מברכין, אף שאר הימים אין מברכין. [מתני'] אתרוג הגזול כו'.

א) דברי ירושלמי אלו שייכים להסוגיא דלקמן מ"ה ע"ב ע"ש.

מסורת הש"ס

א) מנחות כז., ב) [עי' תוס' לקמן לה: ד"ה עלתה], ג) נ"א חסר, ד) [לעיל לא: ועי' תוס' שם ד"ה הירוק ותוס' חולין מז: ד"ה אלא], ה) [לעיל לא:], ו) בד"י בידו אחת, ז) [ויקרא כג],

תורה אור השלם

1. וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ עָבֹת וְעַרְבֵי נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים: ויקרא כג מ

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה נפקא מינה וכו' עוד לשון אחר דנפקא:

לעזי רש"י

פור"י (פוריל"ש).
כרשים (ירק מאכל).

מוסף רש"י

לגיטי נשים. דקיימא לן בני בבל בקיאין שצריך לכתוב גט לשמה, והמביא גט משם אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, ובני שאר ארצות אין בקיאין וצריך, ועכשיו בני בורסיף היא בבל, ובבל של עכשיו היא בורסיף והן עמי הארץ כדאמרינן בעלמא (סנהדרין קט.) **בור** שאפי, שנטלו מימיו, ואני אומר נפקא מינה לגיטי נשים לענין שינה שמו ושמה ושם עירו ועירה פסול, וצריך לכתוב שם של עכשיו (שבת לו:). **שתהא לקיחה תמה.** ארבעתן כאחד (מנחות כז.). **הלכה כר' טרפון.** דסבר אע"ג דקטום הדר הוא (סדור רש"י סי' רפד). **של דמאי.** לקחם מעם הארץ, וסתם פירותיהן ספק אינן מעושרין (לקמן לה:). **כדי שיאחז שנים בידו.** ב' אתרוגים בידו אחת, שבמקום האחד יאחז הלולב כשיהפכן (לעיל לא:).